

Fyra saker du inte vill veta om svensk vapenexport

Uppdaterad och omtryckt mars 2010

Sverige är idag världens tionde största vapenexportör. Att ha en betydande roll på den internationella vapenmarknaden får konsekvenser. Och de är fyra: svenska vapen bidrar till att göda krig och konflikter, bidrar till brott mot mänskliga rättigheter, bidrar till fattigdom och stärker diktaturer. Effekter av vapenexporten du kanske inte har känt till eller har valt att blunda för.

Världen spenderar 10 000 miljarder kronor varje år på militära rustningar. Det motsvarar mer än 1 500 kronor per person i världen. Samtidigt dör 30 000 barn varje dag av sjukdomar relaterade till brist på mat, vatten och hälsovård. Om resurserna fördelades annorlunda hade många kunnat räddas.

Militär utrustning är i sig en starkt bidragande orsak till konflikter och till att konflikter tar ett våldsamt och destruktivt förlopp. Omvänt har nedrustning i många fall varit ett viktigt inslag i de processer som lett till stabil fred.

Det är därför ett mål i sig att begränsa vapenproduktionen i världen.

www.amnesty.se
Pg 90 00 72-0

www.diakonia.se
Pg 90 33 04-4

Kristna Fredsrörelsen

www.krf.se
Pg 90 00 31-6

www.svenskafreds.se
Pg 90 10 85-1

1 | Bidrar till att göda krig och konflikter

»Vi skall göra vårt yttersta för att befria våra folk från krigets gissel som i konflikter inom och mellan länder har krävt mer än fem miljoner liv under det senaste årtiondet.« Den deklarationen antogs i september 2000 av Millennietoppmötet arrangerat av FN.

Om världens länder menar vad de säger måste det naturligtvis få konsekvenser. Delar av världen präglas av djupgående och komplicerade konflikter, som ofta leder till krig och grova kränkningar av mänskliga rättigheter.

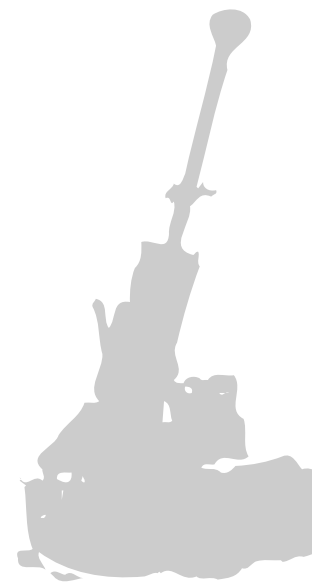
Den internationella vapenhandeln är en viktig drivkraft bakom militära rustningar, och bidrar därmed till krig och väpnade konflikter. Därför bör Sverige verka för en radikal svensk och global nedrustning, och för att resurser som idag förslösas på militär rustning omfördelas till insatser som kan förebygga krig och konflikter.

Dessvärre finns nu istället förslag i Sverige som går i motsatt riktning och som ytterligare öppnar upp för att sälja vapen till krigförande länder. Förslag som syftar till att göra det enklare att exportera till ett antal strategiskt viktiga länder som Sverige har ett omfattande krigsmaterielsamarbete med.

En konsekvens av detta är att Sverige lättare kan exportera krigsmateriel till krigförande länder, till exempel USA och Storbritannien. Ett annat exempel är att Sverige trots långvarigt krig mellan Indien och Pakistan fortsätter leverera krigsmateriel till båda parter för att inte undergräva nuvarande och framtida affärskontrakt.

Detta förhållningssätt är oacceptabelt. I Sverige har ett principiellt förbud mot export av krigsmateriel rått alltsedan första världskriget. Det måste nu tydliggöras i det svenska regelverket att krigsmaterielexport i grunden är förbjuden och att undantag från detta förbud endast får göras om det gagnar internationell säkerhet och i övrigt är förenligt med Sveriges utrikespolitik. Vapenexport får inte bli ett mål i sig.

Sverige bör dessutom fortsätta att aktivt verka för att en juridiskt bindande internationell vapenhandelskonvention, ett s.k. Arms Trade Treaty ska antas.

Svenska vapen i krig

Granatgeväret Carl Gustaf produceras av Saab Bofors Dynamics och har sålts till över 40 länder. Carl Gustaf har använts i en mängd krig, bland annat i Burma, Kambodja, Sri Lanka, Vietnam, Indien och Irak.

Pansarskottet AT4 har sedan 1985 sålts till bland annat Brasilien, Danmark, Nederländerna, Frankrike och Venezuela. Hundratusentals AT4 har också licenstillverkats i USA och användes till exempel när USA 1989 invaderade Panama. Det används också av USA i Afghanistan och Irak.

Luftvärnsroboten Robot 70 finns idag i minst 18 länder, till exempel Argentina, Bahrain, Brasilien, Förenade Arabemiraten, Indonesien, Iran, Pakistan, Singapore och Tunisien. 1999 användes Robot 70 i »Kargilkriget« i Kashmir.

Indisk soldat med det svensktillverkade granatgeväret Carl Gustaf i samband med våldsamma oroligheter i Ahmadabad 2002. Foto: Aman Sharm/Scanpix.

Indiska armén använde Boforstillverkade 155 mm kanoner i Kargilkriget i Kashmir 1999. Foto: Mustafa Tauseef/Scanpix.

Svensk vapenexport och brott mot mänskliga rättigheter

Exempel på nio länder där allvarliga kränkningar av mänskliga rättigheter förekommer och som får köpa svensk krigsmateriel 2000–2009.

Bahrain: Tortyr och annan grym och omänsklig behandling och utbredd straffrihet för förövare. Vapenexport: pansarvärnsvapen med mera för 32 miljoner kronor.

Pakistan: Grava systematiska MR-övergrepp: dödsfall i häkte, utomrättsliga avrättningar, mord och andra övergrepp riktade mot minoritetsgrupper, tortyr och annan grym och omänsklig behandling, godtyckliga fängslanden i samband med »kriget mot terrorismen« och straffrihet. Vapenexport: delar till torpeder och bomber med mera för 84 miljoner kronor.

Thailand: Utomrättsliga avrättningar, dödsstraff, systematisk diskriminering av etniska minoriteter och migrantarbetare, grava MR-övergrepp i samband med konflikten i södra Thailand. Vapenexport: robotar, pansarvärnsvapen, torpeder med mera för 324 miljoner kronor.

Övriga sex länder är Brasilien, Indien, Malaysia, Mexiko, Tunisien och Venezuela.

2 | Bidrar till brott mot mänskliga rättigheter

En av de grundläggande förutsättningarna för vapenexport i Sverige är sedan 1971 års riksdagsbeslut att mottagarländerna ska respektera de mänskliga rättigheterna. Trots det tillåts export till en rad länder som bryter mot de mänskliga rättigheterna.

Förbudet mot export till länder som bryter mot de mänskliga rättigheterna är emellertid inte endast humanitärt motiverat. Att inte sälja vapen till dessa länder är också en säkerhetspolitiskt grundad hållning. Sambandet mellan respekt för de mänskliga rättigheterna och en fredlig utveckling är ett sedan länge erkänt faktum. Omfattande och grova kränkningar av mänskliga rättigheter kan utgöra ett hot mot stabiliteten såväl inom ett land som i dess omgivning.

I riktlinjerna för vapenexport anges att respekt för mänskliga rättigheter är »ett centralt villkor« för att vapenexport skall beviljas. Det spelar ingen roll om vapnen i sig kan komma att användas för att kränka mänskliga rättigheter eller ej, det räcker att kränkningarna »förekommer« i landet för att vapenexporten bör stoppas.

Att svensk utrikespolitik ska främja respekten för de mänskliga rättigheterna har av riksdag och regering betonats allt mer under senare år. Omsorgen om och försvaret av de mänskliga rättigheterna är en integrerad och central del av den svenska utrikespolitiken.

Trots de hårda skrivningarna tycks verkligheten helt avlägsen dess restriktiva intentioner. Vi kan nu konstatera att riksdagens riktlinjer för vapenexport åsidosatts systematiskt. Sverige exporterar stora mängder krigsmateriel till flera länder där svåra brott mot mänskliga rättigheter begås vilket både legitimerar regeringarna politiskt såväl som att stärka deras vapenmakt rent konkret. Under 2000-talet (2000–2009) har stora summor krigsmateriel för strid exporterats till nio länder där allvarliga brott mot mänskliga rättigheter förekommer. Summan av hela krigsmaterielexporten till dessa länder uppgår under perioden till tio miljarder kronor.

3 | Bidrar till fattigdom och underutveckling

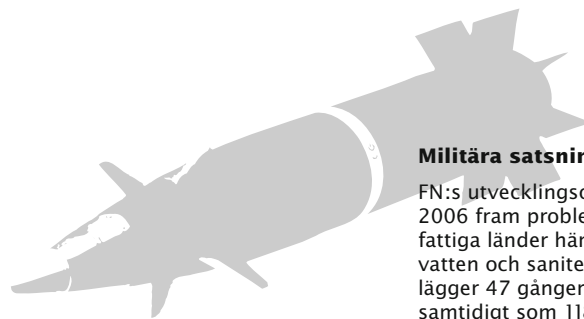
Svenska vapen säljs till länder med stor fattigdom där vapenköpen kan direkt motverka arbetet mot fattigdom. Det är ett grundläggande problem att världen väljer att prioritera militära satsningar istället för att lösa problemen med fattigdom. För varje krona som läggs på bistånd i världen läggs ytterligare tolv kronor på militära rustningar.

Att utrota fattigdomen i världen är mänsklighetens största moraliska, politiska och ekonomiska utmaning och en förutsättning för fred, stabilitet och hållbar utveckling.

Väl medvetna om detta blir utmaningen desto större när vi ser på problemen vi står inför. Över en miljard människor lever i extrem fattigdom och tiotusentals barn dör varje dag till följd av sjukdomar som vi skulle kunna bota. Varje dag smittas också tusentals människor av hiv/aids, malaria och andra sjukdomar.

När riksdagen beslutade om politiken för global utveckling i december 2003 var huvudpunkten att Sveriges politik måste vara samstämmig: »Det Sverige säger och gör i ett sammanhang måste stämma med svenskt agerande i ett annat.« Alla politikområden skall sträva mot samma mål. Målet är att bidra till en rättvis och hållbar global utveckling. »Politiken skall präglas av ett rättighetsperspektiv« och kännetecknas av de »fattigas perspektiv på utveckling«. Det innebär att de fattiga människornas behov, intressen och förutsättningar skall vara utgångspunkt i strävandena mot en rättvis och hållbar utveckling.

Om Sverige ska leva upp till detta bör vapenexporten i varje enskilt fall föregås av en problematiserande granskning av huruvida vapenexporten riskerar att motverka hållbar utveckling. En försiktighetsprincip bör anges i samband med vapenexport som innebär att om det finns en risk för en målkonflikt så bör fattigdomsbekämpningen få företräde.

Militära satsningar motverkar utveckling

FN:s utvecklingsorgan UNDP lyfter i sin rapport för 2006 fram problemet att militära investeringar av fattiga länder hämmar livsviktiga satsningar på rent vatten och sanitet. Pakistan omnämns särskilt då landet lägger 47 gånger mer på militären än vatten och sanitet, samtidigt som 118 000 människor årligen dör av diarré i landet.

Under 2006 gavs klartecken till en av Sveriges största krigsmaterielaffärer någonsin, export av det militära radarövervakningssystemet Erieye till Pakistan. Affären kostar Pakistan 8,3 miljarder kronor, en summa som är 12 gånger större än Pakistans årsbudget för vatten och sanitet.

1999 köpte Sydafrika krigsmateriel för ca sex miljarder dollar. I vapenpaketet ingick krigsfartyg, ubåtar, helikoptrar och 28 svensktillverkade JAS-stridsflygplan. Motsvarande summa hade istället kunnat bekosta mediciner och behandling för samtliga fem miljoner AIDS-drabbade i landet under två år. Foto: Scanpix.

Vice försvarsminister från Saudiarabien, prins Khaled, och Sveriges dåvarande försvarsminister Leni Björklund möter pressen i samband med statsbesöket i november 2005.
Foto: Henrik Montgomery/Scanpix.

Militäravtal med Saudiarabien

Vid ett officiellt statsbesök undertecknade Sverige den 15 november 2005 ett långtgående militärt samarbetsavtal med Saudiarabien. Avtalet inleds med konstaterandet att länderna »med stor tillfredsställelse uttrycker sin önskan att ytterligare förstärka de goda och vänskapliga förbindelserna genom direkt militärt samarbete«. Avtalet fungerar som en dörröppnare för svensk vapenindustri och Saab träffade också den saudiska delegationen för diskussion om framtida exportaffärer.

Saudiarabien är en av världens mest brutala diktaturer och utrikesdepartementet riktar i sin egen rapport stark kritik mot bristen på respekt för mänskliga rättigheter. Det är inte tillåtet att offentligt kritisera islam eller kungafamiljen. Politiska partier är förbjudna och demonstrationer är olagliga. I enlighet med Shariah utdöms kroppslig bestraffning i form av piskning och amputation. Dödsstraff tillämpas, och som regel sker avrättningarna i form av halshuggning för män och arkebusering för kvinnor.

4 | Stärker diktaturer

Trots att demokrati är ett utmärkande drag i svensk utrikespolitik säljer Sverige vapen till en rad diktaturer. Genom bland annat bistånd och politiska insatser har Sverige på olika sätt sökt understödja demokratiska krafter och en demokratisk utveckling i olika delar av världen. Demokrati är en hörnsten i Sveriges politik för global utveckling. Politiken ska präglas av ett rättighetsperspektiv. I rättighetsperspektivet ingår demokrati och mänskliga rättigheter. »De förstärker varandra och är varandras förutsättningar« skriver regeringen i sin proposition.

Trots detta har svensk praxis möjliggjort att vapenexport tillåtits till flera icke-demokratier. Värdet av krigsmaterielexporten till diktaturer översteg 2009 för första gången under 2000-talet 1 500 miljoner och gick till Förenade Arabemiraten, Kazakstan, Oman, Pakistan, Saudiarabien, Tunisien och Bahrain.

Att främja demokrati är en huvudlinje i svensk utrikespolitik. Om vi tar detta på allvar bör det få som konsekvens att krigsmaterielexport till diktaturer förbjuds. Det borde vara en självklarhet att inte tillåta export till länder där medborgarna inte har inflytande över importen eller till och med riskerar att fängslas om de protesterar mot densamma. Krigsmaterielexport till diktaturer legitimerar diktaturen och motverkar möjligheterna till en demokratisk utveckling.

En annan sida av myntet är den svenska vapenimporten. Det är orimligt att Sverige har militärt samarbete med diktaturer och människorättskränkare som till exempel Vitryssland samtidigt som vapenexporten till dessa länder är förbjuden. Sverige har under perioden 1996 till 2003 importerat krigsmateriel för minst 90 miljoner kronor från diktaturen Vitryssland. Under samma period har Sverige genom biståndsorganet Sida förmedlat ungefär 60 miljoner kronor till demokratifrämjande insatser i Vitryssland. I praktiken har alltså mer pengar gått till den förtryckande regimen än till de krafter som verkar för demokrati och mänskliga rättigheter.

Det bör självklart införas riktlinjer för vapenimport under vilka vi ska ta hänsyn till om samarbetslandet befinner sig i väpnad konflikt eller om det förekommer allvarliga kränkningar av mänskliga rättigheter.

Vi står inför ett viktigt vägval.

Sveriges restriktiva policy inom vapenexportområdet är allvarligt hotad. Utåt sett, gentemot allmänheten, är doktrinen alltjämt densamma: Sverige har en restriktiv vapenexportpolitik. Men i praktiken har grundsynen på vapenexport ändrats dramatiskt och en mer exportorienterad praxis har fått fäste. Denna inkonsekvens mellan teori och praktik är idag alltför uppenbar för att kunna bevaras i det långa loppet.

Det finns nu två vägar att välja mellan.

Antingen ger vi efter för företagens påtryckningar och kommersiella eller tekniska argument och luckrar upp exportreglerna så att de stämmer bättre överens med praktiken och önskemålen från våra nya europeiska och nordatlantiska samarbetspartners.

Eller så väljer vi att stå upp för en sammanhållen utrikespolitik och ändrar exportkontrollpolitiken och dess tillämpning så att den överensstämmer med de utrikespolitiska målen om nedrustning, mänskliga rättigheter, demokrati och global utveckling.

Vad väljer du?

1. Skall Sverige verka för en mer restriktiv politik när det gäller handel med krigsmateriel – eller skall vi gå mot en mer exportinriktad politik?

- Mer restriktiv
- Mer exportinriktad

2. Skall Sverige stoppa krigsmaterielexport till länder som hamnar i väpnad konflikt även om det kan äventyra eventuella affärskontrakt?

- Ja
- Nej

3. Skall Sverige exportera krigsmateriel till länder där det förekommer allvarliga kränkningar av mänskliga rättigheter?

- Ja
- Nej

4. Skall Sverige tillåta krigsmaterielexport om handeln uppenbarligen riskerar hamna i konflikt med millenniemålsarbetet och kampen mot fattigdomen i mottagarlandet?

- Ja
- Nej

5. Skall Sverige tillåta vapenhandel med diktaturer?

- Ja
- Nej

6. Skall Sverige kunna gå före och ha ett mer restriktivt regelverk för vapenexport än övriga EU-länder eller ska vi anpassa oss och ha samma regler?

- Föregångsland
- Anpassa oss

7. Skall Sverige aktivt verka för ett bindande internationellt vapenhandelsavtal (Arms Trade Treaty)?

- Ja
- Nej

8. Skall Sverige införa riktlinjer för import av krigsmateriel som vägleds av liknande grundläggande etiska principer som vapenexportreglerna?

- Ja
- Nej

Frågor till svenska politiker; vad väljer du?